BOSHLANG‘ICH SINF MATEMATIKA DARSLARINI KASBGA YO‘NALTIRIB TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI

Alimov Alisher Yarashevich
Navoiy davlat universiteti, katta o‘qituvchi,
ayaa25091968@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada boshlang‘ich ta’lim matematika o‘qitish jarayonida o‘quvchilarda kasb-hunar haqida tasavvurlarni shakllantirish masalalari tahlil etilgan.

Kalit so‘zlar: Kasb, ta’lim, tarbiya, integratsiya, yondosh mavzular

Resublikamizda amalga oshirilayotgan ta`lim sohasidagi islohotlarning mazmuni “o‘quvchilar olayotgan bilimlarini haqiqiy hayotda qo‘llay oladilarmi?” degan savolga javob berishni talab etmoqda va shu masalalarni hal etishga yo‘naltirilgan. Buning uchun kichik yoshdanoq kasblar to‘g‘risida o‘quvchilarga kengroq ma’lumotlar berish ta’lim-tarbiya jarayonida amalga oshirilishida muhim ahamiyatga ega. Har bir o‘quvchida qiziqishlari va orzulari bo‘ladi. O‘quvchilar o‘sib voyaga yetar ekan, ma`lum bir kasb-hunar egasi bo‘lishi uchun ularda kasblar haqida tasavvur va ma’lumotlar shakllanib borishi lozim. Ushbu faoliyatni ijobiy hal etishni boshlang‘ich sinflarda matematikadan misol va masalalarni yechish, kasblar haqida ma’lumotlar berib integratsiyalab o‘qitish vositasida ham amalga oshirish mumkin. Matematika darslari boshlang‘ich sinflarda o‘z xususiyatiga ko‘ra tabiat va jamiyatda bo‘layotgan ijobiy o‘zgarishlar, ularni tahlil etish hamda bu boradagi statistik ma`lumotlarni eshitib tahlil qilishni amalga oshirish mumkin bo‘lgan imkoniyat hisoblanadi. Ushbu imkoniyatlarni e`tiborga olib turli xil kasblar, ularning egalari, ma`lum bir kasb bilan shug‘ullanuvchi mashhur kishilar, muayyan kasb-hunarni tanlagan tengdoshlari haqida ma`lumot berish samarali natijalar beradi. Shuningdek, matematika darslarida juda ko‘plab misol va masalalar yechish jarayonida kasb bilan bog‘lab turli qiziqarli ma’lumotlar berish samarali usul hisoblanadi. Masalan, 1-sinf matematika darsligidan quyidagi ayrim masalalarni keltiramiz:

1-masala. Chevar bo‘yi 23 dm va eni 20 dm bo‘lgan gilamning hamma tomonlarini popuk bilan bezamoqchi. Unga qanday uzunlikdagi popuk kerak bo‘ladi? Ushbu masalani yechishdan oldin Chevar kim va uning qiladigan ishi nimadan iborat ekanligi haqida ma’lumot albatta berilishi lozim.

2-masala. Kulol 34 ta payola, 12 ta choynak va 23 ta likopchani pishirish uchun pechkaga qo‘ydi. U jami nechta idishni pechkaga qo‘ygan? Bunda kulolchilik kasbi haqida va bu kasbning kerakli kasb ekanligi to‘g‘risida axborot berish lozim.

3-masala. Konstruktorda 96 ta detal bor. Ularning 42 tasi oq, qolganlari esa rangli. Konstruktorda nechta rangli detal bor? Bu masalada konstruktor kim va uning vazifasi nimadan iboratligi qisqacha ma’lumot berilishi kerak.

4-masala. Sotuvchida 48 ta somsa bor edi. Birinchi xaridor 7 ta, ikkinchi xaridor 11 ta somsa sotib oldi. Sotuvchida nechta somsa qoldi? Bunda o‘quvchilarga sotuvchi kim va xaridor kim bo‘lishi misollar orqali tushuntiriladi.

Matematika darslarida faqat kasb egasi qatnashmasa ham masalalar yechishda kasb bilan bog‘liq so‘zlar masalalarda juda ko‘plab uchraydi. Ayniqsa, bizning hayotimozga axborot texnologiyalari kirib keldi va shu bilan birga turli kasb egalari

bilan bog‘liq so‘zlar ham kirib keldi. Masalan, kamera, robot, mobil aloqa telefonlari, sun’iy intellekt, elektron vositalar, raqamlashtirish, amaliy dasturlar va shunga o‘xshash soz`lar shular jumlasidandir. Bunga 2-sinfda quyidagi masalalarni namuna sifatida keltirishimiz mumkin:

5-masala. Avtomobil zavodida 46 ta robot metal qismlarini ulash bilan, 22 ta robot esa tayyor mahsulotlarni yig‘ish bilan band. Zavodda hammasi bo‘lib nechta robot bor? Ulovchi robotlar yig‘uvchi robotlardan nechta ko‘p?

6-masala. Kasalxonada robotlar xonalarni zararli mikroblardan tozalashadi. Robot 1-qavatda 23 ta xonani, 2-qavatda 24 xonani va 3-qavatda 21 xonani tazalab chiqdi. Robot hammasi bo‘lib nechta xonani tozalab chiqdi?

7-masala. Qandolatchilik sexida 9 ta mikser, 12 ta blender va 12 ta qahvamaydalagich bor. Ta’mirlashga 18 ta asbob berildi. Sexda nechta asbob qolgan?

8-masala. Shifokor qabuliga 42 ta bemor yozilgan edi. Shifokor 15 ta bemorni qabul qildi. Shifokor yana qancha bemor qabul qilishi kerak? U qabul qilgan bemorlar qolganlaridan nechta kam?

9-masala. Fermerda o‘tgan yili 30 ta sigir bor edi. Bu yil esa 40 ta sigir va 40 ta buzoqcha bo‘ldi. Fermada hayvonlar soni necha boshga ortgan?

10-masala. Bankda faqat maxsus kartalar bilan ochiladigan elektron eshiklar o‘rnatildi. Birinchi qavatda shunday 25 ta eshik, ikkinchi qavatda birinchi qavatdagidan 5 ta kam eshik, uchinchi qavatda esa ikkinchi qavatdagidan 3 ta kam eshik o‘rnatildi. Bankda jami qancha aqlli eshiklar o‘rnatildi?

Yuqorida keltirilgan masalalar faqat namuna sifatida berildi. Matematika darslari faqatgina arifmetik amallarni to‘g‘ri tanlash va masalani yechishdan iborat bo‘lib qolmasligi kerak. Chunki, o‘quvchilarni olgan bilimlari hayotda foydalana olishlari uchun qurol bo‘lib qolishi lozim. Ya’ni, o‘quvchilarni hayotga tayyorlab borish hozirgi zamon talabi va zaruriyatidir. Fan va texnikaning tezlik bilan rivojlanishi hozirgi zamon o‘quvchisidan o‘z qiziqish va qobiliyatlarini muntazam rivojlantirib borishlarini hamda paydo bo‘layotgan kasblar va asta sekinlik bilan yo‘qolib borishi ehtimoli bo‘lgan kasblar haqida tasavvurga ega bo‘lish ularni kasb tanlashda adashmaslikka olib keladi. Bu mas`uliyatli vazifani bajarish boshlang‘ich sinf matematika o‘qituvchilaridan o‘z kasblarining yetuk vakillari bo‘lish bilan birgalikda kasb-hunarga yo‘naltirish ishlarini matematika o‘qitish jarayonida tashkil etish uchun quyidagi talablarni qo‘yadi:

1) O‘quvchilarning muayyan kasbga bo‘lgan qiziqishlarini aniqlash;

2) Mamlakatda mavjud bo‘lgan kasb-hunarlar haqida umumiy va sohalar bo‘yicha tasniflangan ma`lumot berish;

3) Ta’limni kasbiy tarbiya bilan integratsiyalab amalga oshirish;

4) O‘quvchilarning shaxsiy qiziqishlari asosida muayyan kasb haqida ma`lumotlar hajmini kengaytirish va shu asosda o‘zi qiziqqan kasb-hunarga yo‘naltirish.

Boshlang‘ich sinf matematika darslarida kasb-hunarga yo‘naltirishni amalga oshirish maqsadida quyidagi vazifalarni bajarish lozim:

1) O‘quvchilarning ona Vatanga bo‘lgan muhabbati, respublikamizda amalga oshirilayotgan yuksak bunyodkorlik ishlari, kasbga yo‘llash to‘g‘risida tushunchalarni shakllantirishni boshlang‘ich ta`lim davridanoq rivojlantirish;

2) Ushbu jarayonning ijobiyligini ta`minlashda ommaviy axborot vositalari hamda matbuot yangiliklaridan foydalanishni tashkil etish;

3) Darsliklarda berilgan mavzuga oid matnli masalalar, kasbiy tarbiya bosqichlari bo‘yicha tizimli va qo‘shimcha o‘quv materiallarini ishlab chiqish;

4) Kasb-hunarga yo‘naltirish bo‘yicha eng samarali ta`lim va tarbiya metodlarini aniqlash va amaliyotga joriy etish;

5) Matematika o‘qitish jarayonida yondosh mavzuga oid ma`lumotlarni yetkazishda kasbga oid ma’lumotlar berishning optimal usullarini ishlab chiqish;

6) Darsdan tashqari jarayonda kasb-hunarga yo‘naltirish.

Xulosa qilib aytganda ushbu ishlarni tashkil etish orqali ta`lim va tarbiyaning mutanosibligini ta`minlash bilan birgalikda o‘quvchilar o‘rtasida kasb-hunar tanlovining to‘g‘ri tashkil etilishiga erishiladi.

Adabiyotlar

1. I.V.Repyova.Matematika. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 1-sinfi uchun daslik. –Toshkent, “Novda Edutainment” nashriyoti, 2023, -100 bet

2. I.V.Repyova.Matematika. Umumiy o‘rta ta’lim maktablarining 1-sinfi uchun daslik. –Toshkent, “Novda Edutainment” nashriyoti, 2025, -72 bet